

Ks. KRZYSZTOF ROGALA

**SYNOD DIECEZJALNY, JEGO HISTORIA,
STRUKTURA I ZNACZENIE W KOŚCIELE (REFLEKSJA
KANONICZNO-PASTORALNA)**

The Diocesan Synod, its history, structure and importance in The Church

Wstęp

Zjawisko synodalności było znane już od pierwszych wieków istnienia Kościoła. Początkowo zebrania synodalne odbywały się nieformalnie, podyktowane były potrzebą chwili. Dopiero z biegiem lat zmieniała się ich forma, a także zaczęto regulować przepisami prawa instytucję synodów diecezjalnych. Mimo różnych zmian, jakie w dziejach Kościoła przechodziły synody partykularne, należy podkreślić, że ich głównym zadaniem była troska o umacnianie więzi wspólnot lokalnych, oraz odpowiadanie na współczesne wyzwania stojące przed duchowieństwem reprezentującym wspólnotę Kościoła. Reforma Soboru Watykańskiego II przyczyniła się do dopuszczania do obrad synodalnych osób świeckich, co nadało instytucji synodów bardziej pastoralny charakter. Analiza zebranego materiału ukaże kształtowanie się synodów diecezjalnych na przestrzeni dziejów, ich współczesne struktury, cele i znaczenie tej dawnej i ważnej dla Kościoła instytucji.

1. Synod diecezjalny w historii Kościoła

Pojęcie *synod* wywodzi się z łacińskiego *synodus* i oznacza ono zebranych lub wezwanych na to samo miejsce, w tym samym celu, by razem studiować poszczególne problemy lokalne, a następnie wspólnie

podjąć określony kierunek działania¹. Termin *synodus* używany jest dla określenia różnych typów synodów (ekumeniczny, plenarny, prowincjonalny, diecezjalny). Pierwszy raz pełnego terminu „synod diecezjalny” użyto w trzynastowiecznym dziele Hostiensisa *Aurea summa*². Język polski w tej materii jest jednolity, i używa terminu synod w odniesieniu do wszystkich możliwych zgromadzeń kościoła, za wyjątkiem powszechnego zgromadzenia biskupów, określanego mianem „sobór”³.

Instytucja synodu diecezjalnego, zrodziła się w Kościele jako praktyka podyktowana potrzebą chwili. Dopiero później zaczęto regulować przepisy dotyczące synodów⁴. Jej początki sięgają Kościoła pierwotnego. Potrzebą działalności synodalnej stało się głębokie poczucie jedności we wspólnotach chrześcijańskich wynikające z pragnienia konsultacji się w sprawach wiary. Na początku taką formą były listy pasterskie, później jednak praktyka ta zmieniła się w gromadzenie się na synodach. Już pod koniec II wieku istniała praktyka spotykania się biskupów, w celu rozstrzygnięcia spraw spornych dotyczących wiary i moralności, a także by podjąć odpowiednie środki zaradcze przeciw błędom i herezjom⁵. Rodząca się w ten sposób instytucja synodów partykularnych, nie powstała tylko z potrzeby czysto historycznej. Istotnym bodźcem ich zwoływania, była także natura teologiczna. Biskupi czuli potrzebę tworzenia kolegium a także swojej odpowiedzialności jako wspólnota za potrzeby Kościoła⁶.

¹ Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w historii i życiu Kościoła*, Tarnowskie Studia Teologiczne 16(1998), s. 101-102.

² Por. Tamże.

³ Por. E. Szafrowski, *Synod diecezjalny*, w: *Księga Jubileuszowa 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce 1977, s. 351.

⁴ Por. E. Szafrowski, *Instytucja synodu diecezjalnego przed Soborem Watykańskim Drugim*, *Prawo Kanoniczne* 31(1988) nr 3-4, s. 21.

⁵ Por. J. Wroczeński, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Warszawa 1998, s. 52-53.

⁶ Por. W. Góralski, *Wprowadzenie do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*, Lublin 1991, s. 9-10.

W takim kontekście historyczno-teologicznym powstał zwyczaj odbywania synodów diecezjalnych. Gromadziło się na takich zebraniach duchowieństwo poszczególnych Kościołów partykularnych⁷. Praktyka ta początkowo, miała miejsce na wschodzie. Jako przykład pierwszego synodu diecezjalnego, podaje się Kościół aleksandryjski. W roku 321, Patriarcha Aleksandrii, św. Atanazy deponował przy pomocy duchowieństwa Ariusza za jego błędy teologiczne. Kolejne podobne zebrania na wschodzie miały miejsce w V wieku, jednak nie zachowały się żadne ślady ustawodawstwa biskupiego. Pierwszym synodem diecezjalnym na zachodzie stał się w roku 585, synod w Auxerre we Francji. Był to pierwszy synod, po którym zachowały się akta⁸.

Reforma Kościoła, której dokonał papież Grzegorz VII, miała jako jedno z założeń ożywić dawną świetność niektórych instytucji kościelnych. Dlatego też, poprzez otrzymanie nowego statusu prawnego, wzrosło znaczenie synodu diecezjalnego. Na Soborze Laterańskim IV w roku 1215, wydano pierwszą ustawę powszechną, która dotyczyła tej instytucji. Kolejnym soborem powszechnym, który podjął tematykę synodów, był zwołany w 1433 roku w Bazylei. Jego postanowienia dotyczyły częstotliwości ich zwoływania. Miało to się odbywać raz do roku po oktawie Wielkanocy i powinno trwać nie mniej niż dwa lub trzy dni. Ustawodawca, podając treść tego przepisu, powoływał się na stary i chwalebny zwyczaj. O obowiązku zwoływania synodu diecezjalnego przypominał także Sobór Laterański V (1512-1517). Jednak praktyka pokazywała, że zwoływanie synodów mimo nakazów prawa powszechnego, nie było regularne i stawało się bardzo rzadkie. Wynikało to ze wzrostu liczby prezbiterów i powiększających się terenów diecezji⁹.

Do wznowienia praktyki synodalnej bardzo przyczynił się Sobór Trydencki (1545-1563). Ojcowie soborowi wskazali, że podstawowym

⁷ Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w Kosciele*, Tarnów 2002, s. 23.

⁸ Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Prawo Kanoniczne 29(1986), nr 1-2, s. 94-95.

⁹ Por. J. Wroceński, *Rola i zadania prezbiterium ...*, s. 56-57.

narzędziem realizacji reformy trydenckiej na szczeblu diecezjalnym będą synody diecezjalne. W myśl postanowień Soboru synody te miały odbywać się co roku¹⁰. Udział w nich mieli brać duchowni diecezjalni a także zakonnicy, jeśli prowadzili samodzielne duszpaństwo. W myśl postanowień soborowych, synod pełnił zasadniczo rolę doradczą¹¹. Decydujący głos miał przy wyborze kandydatów na stanowiska sędziów i egzaminatorów synodalnych¹².

Wprawdzie nakaz Soboru Trydenckiego nie spowodował zwoływania synodów diecezjalnych każdego roku, ale odbywały się one częściej niż poprzednio. Jednak praktyka ta nie przetrwała zbyt długo, bowiem już od XVII wieku zanotowano osłabienie działalności synodalnej. W wielu diecezjach tej praktyki zaniechano całkowicie. Zamiast synodów, w niektórych rejonach próbowano zwoływać konferencje dziekanów. Próbę wznowienia działalności synodalnej podjęto na Soborze Watykańskim I. Pojawił się projekt, by zwoływać je co 3-5 lat. Jednak i ta norma stała się zbyt wymagająca, co w praktyce doprowadziło do coraz rzadszego zwoływania synodów diecezjalnych¹³.

Twórcy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r., chcieli podobnie jak Ojcowie Soboru Trydenckiego ożywić instytucję synodu diecezjalnego. Dokonali reformy i kodyfikacji prawa o synodach. Umieścili je w księdze II w tytule VIII, o władzy biskupiej i o tych, którzy w niej uczestniczą, w rozdziale III – po biskupach koadiutorach i biskupach pomocniczych ale przed rozdziałem o kurii diecezjalnej. Uznano to za podkreślenie znaczenia synodu w zarządzie diecezją¹⁴.

Znajduje się tam pierwszy raz zdefiniowanie i funkcje synodu diecezjalnego. Powinien on być zwoływany co 10 lat (por. kan. 356 KPK 17), zwoływany przez biskupa diecezjalnego, który także

¹⁰ Por. J. Gręzlikowski, *Recepcja reformy trydenckiej w diecezji wrocławskiej świetle ustawodawstwa synodalnego*, Wrocław 2000, s. 140.

¹¹ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego w życiu diecezji*, Homo Dei 75(2005), nr 2(275), s. 65.

¹² Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w historii ...*, s. 110.

¹³ Por. E. Sztáfrowski, *Instytucja synodu ...*, s. 25.

¹⁴ Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie ...*, s. 107.

przewodniczy jego obradom w kościele katedralnym (por. kan. 357 KPK 17). W kodeksie znajduje się także dokładny spis osób, które mają obowiązek brać udział w obradach (por. kan. 358 § 2 KPK 17), nie przewidziano udziału w obradach dla osób świeckich. Uczestnictwo w synodzie ma być zawsze osobiste i nigdy nie można brać udziału przez delegata (por. kan. 359 § 1 KPK 17). Synod diecezjalny przygotowywany jest przez specjalne komisje (por. kan. 360 KPK 17). Wszystkie kwestie, które zostały zaproponowane, powinny stać się tematem dyskusji podczas prac przygotowujących synod (por. kan. 361 KPK 17)¹⁵.

Jedynym prawodawcą na synodzie diecezjalnym był biskup, który też osobiście podpisywał wydane na nim statuty. Pozostali uczestnicy synodu posiadali tylko głos doradczy. Uchwały synodu wchodziły w życie z chwilą ich promulgacji, chyba że biskup zdecydował inaczej. Na synodzie biskup proponował egzaminatorów synodalnych, proboszczów konsultorów i sędziów synodalnych, którzy do ważności musieli być potwierdzeni przez większość uczestników synodu diecezjalnego¹⁶.

2. Synod diecezjalny po reformie Soboru Watykańskiego II

W Kodeksie z 1917 roku jedynie ogólnie zaznaczono, że celem synodu jest obradowanie nad sprawami potrzeb duchowieństwa i wiernych diecezji. Kodeksowe ujęcie nie precyzowało zbyt dokładnie zadań i celu synodu. Niektórzy autorzy podkreślają, że prawodawca nie miał na celu powtarzania ustaw powszechnych, a raczej zapełnienie luki w tym prawie, a także ogłoszenie ustaw szczegółowych i wprowadzenie w życie nowego prawa. Takie ujęcie roli i zadań synodu przetrwało aż do Soboru Watykańskiego II. Dopiero reforma soborowa, ubogaciła tę instytucję o nowe elementy pastoralne¹⁷.

Przygotowane schematy uchwał soborowych tak w pierwszej jak i w drugiej redakcji nie wspominały o reformie synodu diecezjalnego.

¹⁵ Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w historii ...*, s. 114.

¹⁶ Por. E. Szafrowski, *Instytucja synodu ...*, s. 26.

¹⁷ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 67.

Tak samo teksty soborowe nie podejmują bezpośrednio tego tematu. Jednak pośrednio przygotowywały one podstawy do zmiany norm o tej instytucji¹⁸. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele mówi: *Ten święty Sobór powszechny wyraża życzenie, aby czcigodne instytucje soborów i synodów odżyły z nową mocą, aby tym lepiej i skuteczniej można się było przyczyniać do wzrostu wiary i zachowania dyscypliny w różnych Kościołach, zależnie od okoliczności czasu*¹⁹. Wprawdzie tekst ten odnosi się do synodów wyższego rzędu niż diecezjalne, ale przecież ma on podobny cel jakim jest promowanie dobra wspólnego Kościoła partykularnego²⁰.

Po Soborze Watykańskim II rola synodu diecezjalnego była rozważana w Instrukcji Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago* z 22 lutego 1973 r. Instrukcja ta, próbuje zarysować pojęcie synodu, zachowując swój charakter, określa go w kategoriach pastoralnych. Podaje że synod diecezjalny jest zgromadzeniem, podczas którego biskup w sposób uroczysty wypełnia swój urząd i posługę pasterzowania względem powierzonej sobie owczarni. Definicja ta zwraca uwagę zarówno na prawny, jak i duszpasterski charakter synodu. Podkreślono to że mimo iż biskup poza synodem, także wykonuje posługę pasterzowania, to jednak w czasie synodu czyni to w sposób uroczysty. Zwrócenie uwagi na pasterską funkcję biskupa a nie ustawodawczą, która jest zawarta w tej pierwszej, nadaje instytucji synodu diecezjalnego nową koncepcję w okresie posoborowym²¹.

W posoborowej instrukcji nazwano także synod diecezjalny: „jednym z dwóch głównych zajęć w pasterskim posługiwaniu biskupa, które ma już swoją wiekową tradycję”. Płyne stąd wniosek, że synod jest potrzebny w diecezji, by mogła w niej panować prawidłowa

¹⁸ Por. B. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie ...*, s. 110.

¹⁹ Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, nr 36.

²⁰ Por. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w historii...*, s. 115.

²¹ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*, Colloquium Salutis 16(1984), s. 56.

organizacja życia pastoralnego. Drugim zajęciem biskupa podobnej rangi jest wizytacja kanoniczna²².

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. poświęcił instytucji synodu diecezjalnego 9 kanonów, znajdujących się w Księdze II: Lud Boży, w Tytule III: Wewnętrzna organizacja Kościołów partykularnych, w rozdziale I: Synod diecezjalny. W kanonie 460 znajduje się definicja: *zebranie wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu* (kan. 460 KPK 83). Definicja ta zmienia dotychczasowy model synodu diecezjalnego. Dodaje do: „wybranych kapłanów” innych wiernych Kościoła partykularnego. Zatem w synodzie mogą brać udział także świeccy²³.

Jednak trzeba zwrócić uwagę, że definicja kodeksowa, nie sprzeciwia się tej podanej w Instrukcji z 1973 r. a jedynie ją uogólnia i poszerza, a także nadaje jej charakter prawny. Ponadto w definicji kodeksowej można dostrzec cztery istotne elementy: skład osobowy synodu (duchowni i wierni świeccy wybrani w sposób ustalony przez biskupa diecezjalnego), wspólnotowe działanie uczestników, działanie dla dobra diecezji, rola pomocnicza w stosunku do biskupa²⁴. Nowy Kodeks, zrywa także z obowiązkiem odbywania synodu diecezjalnego przynajmniej co dziesięć lat, pozostawiając decyzję o jego zwołaniu ocenie biskupa diecezjalnego (por. kan. 461 § 1 KPK 83).

Potrzeba taka może mieć charakter prawny, pastoralny, socjalny, a oceny takiej dokonuje tylko biskup diecezjalny. To do niego należy inicjatywa, gdyż synod posiada znaczenie jedynie pomocnicze w zarządzaniu diecezją. Synod diecezjalny może zwołać tylko biskup diecezjalny, nie zaś tymczasowy rządca diecezji (por. kan. 462 § 1 KPK 83). Ten kanon wyklucza zatem biskupa koadiutora a także administratora diecezji. Ma to na celu by nie stwarzano przeszkód w zarządzie nowemu biskupowi.

²² Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, s. 60-61.

²³ Por. B. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie ...*, s. 123.

²⁴ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura ...*, s. 56-57.

Synodowi diecezjalnemu przewodniczy biskup diecezjalny, którzy na poszczególne sesje może delegować wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego do wypełniania tego obowiązku (por. kan. 462 § 2 KPK 83). Musi to być delegacja specjalna²⁵.

Podstawowym elementem konstytutywnym każdego synodu diecezjalnego jest jego skład wewnętrzny czyli skład osobowy. Każdy synod, jest ciałem zespołowym, składającym się z określonych ludzi jako jego członków. Jeśli chodzi o skład osób biorących udział w synodzie, to przełom nastąpił po wydaniu Instrukcji z 1973 roku *Ecclesiae imago*. Bowiem kodeks z 1917 roku, podając wymieniając kategorie osób biorących udział w synodzie, ograniczał się tylko do duchowieństwa diecezjalnego jak i zakonnego (por. kan. 358 § 1 KPK 17). Było to związane z sytuacją laikatu przed Soborem Watykańskim II²⁶.

Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, wprowadza w tej materii zmiany w odniesieniu do dawnego prawa. Prawo i obowiązek uczestnictwa w synodzie diecezjalnym przysługuje następującym osobom:

1. biskup koadiutor oraz biskupi pomocniczy;
2. wikariusze generalni i wikariusze biskupi oraz wikariusz sadowy;
3. kanonicy kościoła katedralnego;
4. członkowie Rady Kapłańskiej;
5. wierni świeccy, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez Radę Duszpasterską w sposób i w liczbie do określenia przez biskupa diecezjalnego albo – tam gdzie nie ma tej Rady – w sposób oznaczony przez biskupa diecezjalnego;
6. rektor wyższego seminarium diecezjalnego;
7. dziekani;
8. przynajmniej jeden prezbiter z każdego dekanatu, wybrany przez wszystkich pełniących tam duszpasterstwo; należy także wybrać innego prezbitera, który by go zastąpił, gdyby ten miał przeszkodę;

²⁵ Por. B. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie ...*, s. 124-125.

²⁶ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny...*, s. 57.

9. niektórzy przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, które posiadają dom w diecezji, wybrani w liczbie i w sposób określony przez biskupa (kan. 463 § 1 KPK 83).

Ponadto w myśl kanonu 463, cytowanego Kodeksu, prawodawca wymienia także uczestników fakultatywnych, którymi mogą być osoby duchowne, członkowie instytutów życia konsekrowanego a także wierni świeccy (kan. 463 § 2 KPK 83) i obserwatorów, którymi mogą być niektórzy wyznawcy Kościołów czy wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim (kan. 463 § 2 KPK 83)²⁷.

Ukształtowany w ten sposób obraz uczestników synodu, jest odpowiedzią na wymagania eklezjologiczne stawiane przez Sobór Watykański II względem kościołów partykularnych. Udział w obradach synodalnych osób świeckich, nadaje mu charakteru w pełni reprezentatywnego. Świeccy mają obok duchownych, możliwość wyrażania swojego zaangażowania, w zbawcze posłannictwo Kościoła, za który przecież są również odpowiedzialni²⁸.

Ponadto uczestnictwo w obradach synodalnych przez reprezentantów wspólnot nie mających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, nadaje synodowi ubogacenia ekumenicznego²⁹.

3. Rola, cel i znaczenie współczesnych synodów diecezjalnych

W samym pojęciu synodu diecezjalnego, które podaje jego istotne elementy, należy zwrócić także uwagę na jego cel. Obecnie obowiązujący Kodeks z 1983 r., bardzo lakonicznie określa samo zadanie synodu, ale czyni to w sposób bardzo rozciągliwy i otwarty. Z definicji kodeksowej wynika, że głównym zadaniem synodu jest dobro całej wspólnoty diecezjalnej (por. kan. 460 KPK 83). W tym znaczeniu chodzi o dobro zbawcze, religijno-moralne, duchowe a także nadprzyrodzone. Kodeks nie zagłębiał się w szczegółowe określenie zadań

²⁷ Por. M. Sitarz, *Synod diecezjalny*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II, cz. 1, Poznań 2005, s. 339.

²⁸ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 70-71.

²⁹ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura ...*, s. 60.

synodu, gdyż znajdują się one w Instrukcji z 1973 roku *Ecclesiae imago*. Ustawodawca niejako w sposób domyślny odsyła organizatorów synodu do zapoznania się z wymienionymi tam celami. W świetle tej instrukcji synod diecezjalny powinien: skorygować błędy w zakresie doktryny i obyczajów, jeśli się takie ujawniają w diecezji; dostosować do lokalnych warunków przepisy i normy Kościoła Powszechnego; wytyczyć drogę i sposoby pracy apostołskiej diecezji; rozwiązać trudności dotyczące apostołstwa i zarządu diecezją; pobudzić dzieła i poczynania o charakterze ogólnym; stworzyć okazję do sprawowania specjalnych nabożeństw, które przyczynią się do ożywienia wiary, pobożności i gorliwości apostołskiej, odnowić całe życie diecezji oraz jej instytucje³⁰.

Wymienione w Instrukcji *Ecclesiae imago* zadania synodu diecezjalnego nie mają mocy norm ściśle prawnych, ani nie są też wyczerpującym ich katalogiem. Mają one raczej charakter dyrektyw i wyjaśnień. Są to sugestie i wizje, pomocnicze reguły interpretacji norm kodeksowych, które Kościół daje pod rozagę biskupom i przez które niewątpliwie wyjawia swoje oczekiwania, ażeby organizowane przez nich synody, oprócz tradycyjnego profilu prawnego, mogły nabrać charakteru także pastoralnego³¹.

W oparciu o normy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., a także zdobyte doświadczenie, Kongregacja ds. Biskupów i Kongregacja ds. Ewangelizacji Narodów ogłosiły 19 marca 1997 r. Instrukcję *De synodis dioedesanis agendis*, która stanowi wyjaśnienie norm kodeksowych dotyczących odbywania synodów diecezjalnych³².

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. a także odwołująca się do niego Instrukcja z roku 1997, odcinają się od przepisu Kodeksu z roku 1917, który w kanonie 357 § 1, nakazywał aby synody diecezjalne odbywały się przynajmniej co 10 lat. W obecnym prawie, jest pozostawiona całkowita swoboda biskupowi diecezjalnemu, który według

³⁰ Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium dotyczące posługi duszpasterskiej Biskupów Ecclesiae imago*, nr 163.

³¹ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura ...*, s. 63-66.

³² Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, s. 61.

własnej oceny decyduje o potrzebie zwołania synodu (por. kan. 461 § 1 KPK 83). Instrukcja z roku 1997, wymienia przykładowe okoliczności zwoływania synodu: potrzeba zgodności w działalności duszpasterskiej; potrzeba aplikacji norm i wskazań Stolicy Apostolskiej; trudności zaistniałe w diecezji, które wymagają rozwiązania; potrzeba aktywniejszego działania wspólnoty kościelnej. Pomocą dla biskupa diecezjalnego w rozpoznaniu okoliczności wskazujących na potrzebę zwołania synodu, mają być wizytacje duszpasterskie³³.

Na temat rozpoczęcia synodu diecezjalnego a także jego przebiegu nie ma zbyt wiele danych w przepisach Kościelnego prawa powszechnego. Znajdują się tam jednak zalecenia, by synod przebiegał w formie dwóch etapów: stadium przygotowawcze – robocze, a także stadium dyskusyjno – uroczyste³⁴. W Kodeksie z 1917 r., znajdowały się wytyczne dla biskupów, by przed uroczystym odbyciem synodu utworzyli jedną lub kilka komisji złożonych z duchowieństwa, w celu przygotowania materiału będącego przedmiotem obrad synodalnych. W normach nowego Kodeksu pominięto całkowicie ten etap, gdyż zamiarem Ustawodawcy było odesłanie organizatorów synodu do Instrukcji z 1973 r. *Ecclesiae imago*. W świetle tej instrukcji, etap przygotowujący synod ma objąć nie tylko należytą redakcję treści synodu, ale także aktywizację opinii publicznej oraz świadomości wiernych. Komisje przygotowawcze powinny składać się ze starannie dobranego składu osób spośród duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, a także spośród świeckich. Ich prace zmierzające do przygotowania statutów mają się opierać na dokładnej analizie materiału pod kątem teologicznym, liturgicznym, kanonicznym, socjologicznym itd.³⁵

W Instrukcji *Ecclesiae imago* podkreślono konieczność zaangażowania się całego Ludu Bożego w tym etapie przygotowawczym do synodu. Diecezjanie muszą otrzymywać częste i wystarczające pouczenia na temat znaczenia synodu dla życia Kościoła a także wszystkich jego instytucji. Powinno się im wyjaśniać wszystkie sprawy

³³ Por. Tenże, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 71.

³⁴ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura ...*, s. 66.

³⁵ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 72.

przygotowywane na synod, zainteresować ich tematyką synodalną, a także zaangażować w jakiś sposób do współpracy z synodem, nawet poza komisjami. Ponadto przez cały okres trwania obrad synodalnych, cała społeczność Kościoła partykularnego powinna wspierać modlitwą o owocne odbycie się tego doniosłego wydarzenia³⁶.

Po ukończeniu prac przygotowawczych nad jakimś dokumentem, przechodzi się do uroczystej części synodu dotyczącej danej materii. Na uroczystych sesjach biskup lub upoważniony przez niego zastępca referuje zebrany projekt dokumentów i podaje dyskusji³⁷.

Wszystkie zaproponowane tematy powinny być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych (por. kan. 465 KPK 83). Treść tego kanonu gwarantuje wszystkim członkom synodu swobodną dyskusję na tematy, które powinny być zaproponowane przez biskupa do dyskusji na synodzie. Powinny mieć na celu dobro całej wspólnoty diecezjalnej³⁸. Teksty przedkładane uczestnikom synodu powinny mieć charakter prawny albo duszpasterski, mogą dotyczyć ogółu aktualnych problemów diecezji albo też tylko jednego tematu synodalnego. W każdym wypadku, uczestnicy synodu mają prawo do swobody wypowiedzi w sprawie treści projektowanych tekstów synodalnych. Nad poszczególnymi problemami przewidziane są głosowania³⁹. Jeżeli w wyniku dyskusji i głosowania zajdzie potrzeba zmiany treści projektowanych dokumentów, należy jeszcze raz odczytać ich nową treść uczestnikom obrad⁴⁰.

Wydana w roku 1997 Instrukcja *De synodis dioedesanis agendis*, nakazuje, by na etapie przygotowawczym, była powołana tylko jedna komisja. W tej kwestii różni się od Instrukcji z roku 1973 *Eclesiae imago*, która mówiła o wielu takich komisjach. W skład tej komisji powinni wchodzić kapłani, zakonnicy i wierni świeccy. Powinni być oni biegli w prawie kanonicznym a także w świętej liturgii. Natomiast

³⁶ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura ...*, s. 69.

³⁷ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 72.

³⁸ Por. M. Sitarz, *Synod diecezjalny ...*, s. 341.

³⁹ Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie ...*, s. 127-128.

⁴⁰ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 72.

już w trakcie trwania obrad synodalnych, należy powołać więcej komisji, gdyż zachodzi potrzeba sprawnego przebiegu synodu. Obie instrukcje zobowiązują biskupa do zatroszczenia się o przygotowanie regulaminu synodu. W przygotowaniu tego regulaminu, bierze udział komisja przygotowawcza. W okresie, bezpośrednio poprzedzającym synod, biskup przy pomocy komisji przygotowawczej przedstawia wiernym potrzeby diecezji i inicjatywy apostolskie, które mają stać się przedmiotem obrad⁴¹.

Wszystkim obradom synodalnym przewodniczy biskup diecezjalny, którego na poszczególnych sesjach mogą zastąpić wikariusz generalny (por. kan. 475 KPK 83) lub wikariusz biskupi (por. kan. 476 KPK 83). Potrzebują do tego specjalnej delegacji od biskupa, odrębnej na każdą sesję synodalną⁴².

Synod diecezjalny sprowadza się przede wszystkim do sesji synodalnych. Powinien być na nie wyznaczony taki czas, by można było spokojnie przedyskutować wszystkie zagadnienia, a także wyprowadzić wnioski. W czasie obrad, powinna wszystkim towarzyszyć modlitwa, która powinna być poprzedzona każdą sesją. Ważniejsze sesje powinny być poprzedzone celebracją liturgiczną, a te o najbardziej doniosłym znaczeniu należy urządzić w kościele katedralnym⁴³.

Kanon 446 Kodeksu z 1983 roku podaje że jedynym ustawodawcą na synodzie jest biskup diecezjalny. Tylko on ma w diecezji władzę ustawodawczą, której uroczystym sprawowaniem jest synod diecezjalny. Inni członkowie posiadają tylko głos doradczy. Statuty synodu zaczynają obowiązywać po miesiącu od dnia promulgacji, o ile w samym prawie synodalnym nie postanowiono inaczej. Uchwały synodu mogą mieć charakter deklaracji, gdy są potwierdzeniem prawd wiary lub norm prawa powszechnego. Mogą mieć także charakter dekretów, gdy teksty mają walor typowo normatywny lub zawierają wskazówki na przyszłość⁴⁴.

⁴¹ Por. Tamże, s. 73.

⁴² Por. M. Sitarz, *Synod diecezjalny...*, s. 338.

⁴³ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 73.

⁴⁴ Por. M. Sitarz, *Synod diecezjalny...*, s. 342-343.

Instytucja synodu diecezjalnego jest na tyle zrośnięta z urzędem biskupa diecezjalnego, że w wypadku jego śmierci, rezygnacji lub przeszkody w działaniu, synod diecezjalny zostaje przerwany z mocy samego prawa, aż do czasu gdy nowy biskup diecezjalny poleci go kontynuować (por. kan. 468 § 2 KPK 83).

Mimo iż władza biskupa nad synodem jest bardzo szeroka, to jednak istnieją jej pewne ograniczenia. Prawodawca kodeksowy nie pozostawił zupełnie dowolności biskupa samego faktu zwołania synodu. Decyzja o zwołaniu synodu przez biskupa, musi być poprzedzona zasięgnięciem opinii Rady Kapłańskiej (por. kan. 461 § 2 KPK 83). Kolejnym sposobem ukierunkowania władzy biskupa diecezjalnego w tej kwestii są normy dotyczące organizacji i przebiegu synodu, powołanie jego uczestników, oprawa liturgiczna itp. Istnieje także nakaz przesłania postanowień synodalnych do metropolity, Konferencji Episkopatu a także do Kongregacji Biskupów lub Kongregacji Ewangelizowania Narodów⁴⁵.

Każdy synod diecezjalny znajduje swoje właściwe miejsce w życiu Kościoła diecezjalnego i spełnia swoją określoną rolę w budowaniu i umacnianiu wspólnoty i jedności. Tym samym stwarza niecodzienną szansę zarówno dla biskupa jak i dla pozostałych uczestników tego zgromadzenia, aby wnieśli wiele cennych wartości do „skarbcza diecezjalnego”, a co za tym idzie ubogacili siebie cennym darem rozumienia Kościoła⁴⁶.

Streszczenie

Analiza dziejów instytucji synodów diecezjalnych, ukazuje iż potrzeba takich zebrań istniała już od pierwszych wieków Kościoła. Podyktowane potrzebą czasów nieformalne zebrania duchowieństwa, stopniowo przerodziły się w prawnie uregulowaną instytucję. Troska o synody diecezjalne wyrażona została na wielu soborach powszechnych, które zwracały uwagę, by pielęgnować tą ważną dla poszczególnych Kościołów lokalnych instytucję.

⁴⁵ Por. J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego ...*, s. 74-75.

⁴⁶ Por. W. Góralski, *Miejsce i rola synodu diecezjalnego w budowaniu jedności Kościoła partykularnego*, *Miesięcznik Pastorski Płocki*, 76(1991) nr 5, s. 180.

Istotne zmiany w strukturach synodów diecezjalnych, nadał im Sobór Watykański II, przewidując w obradach synodalnych udział osób świeckich. Od tego czasu synody przestały być zebraniem tylko duchowieństwa, ale brali w nich udział przedstawiciele wszystkich stanów w Kościele. Dzięki tym reformom, synody diecezjalne zaczęły bardziej odpowiadać pastoralnym potrzebom Kościoła i odpowiadać na współczesne potrzeby Ludu Bożego.

Summary

The analysis of diocesan synods' history indicates the need of such congregations which has existed since the first ages of The Church. The informal gatherings of clergy, that was dictated by that time, have gradually changed into a legally regulated institution. The concern for diocesan synods was expressed during many church councils which paid attention to care for this important for particular local Churches institution. Anticipating laity's participation in synodal deliberations, The II Vatican Church Council made essential changes in diocesan synods' structures. Since then, the synods have stopped being the gatherings only for clergy, but the representatives of all of the classes in The Church have taken part in them. With these reforms, diocesan synods have met the pastoral needs of The Church and current needs of The People of God.

Słowa kluczowe: synod diecezjalny, historia synodów, struktura synodu diecezjalnego, rola synodów.

Key words: the diocesan synod, the synods' history, the diocesan synods's structure, the synods' role.

Ks. Krzysztof Rogala – prezbiter diecezji wrocławskiej. Uzyskał tytuł magistra teologii w roku 2011 na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu. W roku 2015 uzyskał tytuł magistra prawa kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie, obecnie doktorant tegoż wydziału.

Dane kontaktowe: ul. Warszawska 4, 05-092 Łomianki

e-mail: rogalakrzysztof@wp.pl;

tel.: 607 270 154

Bibliografia

- J. Borucki, *Znaczenie synodu diecezjalnego w życiu diecezji*, Homo Dei 75(2005), nr 2(275), s. 65.
- J. Gręźlikowski, *Recepcja reformy trydenckiej w diecezji włocławskiej świetle ustawodawstwa synodalnego*, Włocławek 2000, s. 140.
- W. Góralski, *Wprowadzenie do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*, Lublin 1991, s. 9-10.
- Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium dotyczące posługi duszpasterskiej Biskupów Ecclesiae imago*, nr 163.
- T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w historii i życiu Kościoła*, Tarnowskie Studia Teologiczne 16(1998), s. 101-102.
- Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, nr 36.
- E. Sztáfrowski, *Synod diecezjalny*, w: *Księga Jubileuszowa 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce 1977, s. 351.
- J. Wroczeński, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Warszawa 1998, s. 52-53.
- W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Prawo Kanoniczne 29(1986), nr 1-2, s. 94-95.